

SUOMI 100 -JUHLAVUODEN VAIKUTUKSET: OSA 4

Johtopäätökset: juhluvuoden perintö

VALTIONEUVOSTON KANSLIAN JULKAISUJA 2021:10

vnk.fi

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:10

Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 4

Johtopäätökset: juhlavuoden perintö

Olli Ruokolainen, Mervi Luonila, Vappu Renko, Minna Ruusuvirta,
Mia Toivanen, Katri Haila, Kati Ahvonen & Satu Korhonen

Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvoston kanslia

© 2021 tekijät ja valtioneuvoston kanslia

ISBN pdf: 978-952-383-119-3

ISSN pdf: 2490-1164

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kuviot: Tiina Paju

Helsinki 2021

Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 4

Johtopäätökset: juhlavuoden perintö

Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:10

Julkaisija	Valtioneuvoston kanslia		
Tekijä/t	Olli Ruokolainen, Mervi Luonila, Vappu Renko, Minna Ruusuvirta, Mia Toivanen, Katri Haila, Kati Ahvonen & Satu Korhonen		
Kieli	suomi	Sivumäärä	37

Tiivistelmä

Tässä raporttikokonaisuutemme johtopäätösosiossa tiivistämme Suomi 100 -juhlavuotta koskevan tutkimushankkeemme tulokset ja esitämme näkemyksemme juhlavuoden perinnöstä. Tavoitteenamme on ollut tuottaa näkemys Suomi 100 -juhlavuoden vaikutuksista suomalaisen yhteiskuntaan ja sen eri toimijaryhmiin.

Juhlavuosi jättää seuraaville juhlavuosille esikuvaksi laajan osallistamisen toimintamallin, joka kuvaa avoimuudessaan suomalaisen yhteiskunnan toimintaa vuonna 2017.

Yhtäältä juhlavuosi mahdollisti monenlaista, mutta toisaalta sen avulla ei suuremmin korostettu mitään erityistä suomalaista yhteiskuntaa koskevaa aihetta. Juhlavuodella ei pyritty muokkaamaan suuria kansallisia kertomuksia tai kerääntymään kansakuntana voimakkaasti yhteen.

Juhlavuoden ohjelma ja sävy tukevat moniaineksisen suomalaisen kansallisen identiteetin rakentamista jatkossakin. Juhlavuosi osoitti, että valtiollisen juhlavuoden yhteydessä voi käsitellä myös aikaisempaa arkisempia, pienimuotoisempia ja iloisempia aiheita osana suomalaisuutta.

Suomi 100 näyttäytyy ensisijaisesti mahdollistavana ja monimuotoisena ”hyvän filiksen” juhlana. Osallisuuden kokemuksia tarkastellessa juhlavuosi näyttäytyy kutsuvana mutta hetkellisenä ilmiönä. Onnistunut ja iloinen juhlavuosi osoitti, että suomalaiset tulevat tarvittaessa edelleen varsin hyvin toimeen keskenään tai vähintäänkin antavat toisilleen tilaa.

Asiasanat	itsenäisyys, juhlavuodet, vaikutukset, kulttuuripolitiikka, kehittämishankkeet, verkostot, yhteistyö, osallistuminen, osallisuus, kansallinen identiteetti, kansallisuus, suomalaisuus, maakuva, viestintä, kansainväliset suhteet		
------------------	--	--	--

ISBN PDF	978-952-383-119-3	ISSN PDF	2490-1164
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-119-3>

Effekterna av Finlands 100-årsjubileum, del 4

Slutsatser: Arvet efter jubileumsåret

Statsrådets kanslis publikationer 2021:10

Utgivare	Statsrådets kansli		
Författare	Olli Ruokolainen, Mervi Luonila, Vappu Renko, Minna Ruusuvirta, Mia Toivanen, Katri Haila, Kati Ahvonen & Satu Korhonen		
Språk	finska	Sidantal	37

Referat

Slutsatsdelen i vår rapporthelhet sammanfattar resultaten av forskningsprojektet om Finlands 100-årsjubileum och presenterar våra synpunkter på jubileumsårets verkningar. Vår målsättning har varit att åstadkomma en uppfattning av vilka effekter Finlands 100-årsjubileum hade på det finländska samhället och dess olika aktörsgrupper.

Jubileumsåret har skapat en verksamhetsmodell för inkluderande för framtida jubileumsår, som med sin öppenhet är en beskrivning av det finländska samhället 2017.

Å ena sidan skapade jubileumsåret en stor mängd möjligheter, å andra sidan betonades inte något särskilt tema i det finländska samhället. Jubileumsårets mål var inte att bearbeta stora nationella narrativ eller att förena nationen.

Jubileumsårets program och framtoning stöder en fortsatt utveckling av en mångfaldig nationell identitet. Jubileumsåret visade att man under ett nationellt jubileumsår också kan behandla vardagliga, mindre och gladare ämnen än tidigare.

Finland 100 framstår i första hand som en möjliggörande och mångfaldig fest med "bra stämning". När man granskar upplevelser av delaktighet var jubileumsåret ett lockande men tillfälligt fenomen. Det lyckade och glada jubileumsåret visade att finländarna fortfarande kan samarbeta när det behövs eller åtminstone ge varandra plats.

Nyckelord	självständighet, jubileumsår, effekter, kulturpolitik, utvecklingsprojekt, nätverk, samarbete, deltagande, delaktighet, nationell identitet, nationalitet, finskhet, Finlandsbilden, kommunikation, internationella relationer		
------------------	--	--	--

ISBN PDF	978-952-383-119-3	ISSN PDF	2490-1164
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-119-3
-------------------	---

Impacts of the Finland 100 anniversary year: Part 4

Conclusions: legacy of the centenary

Publications of the Prime Minister's Office 2021:10

Publisher	Prime Minister's Office		
Author(s)	Olli Ruokolainen, Mervi Luonila, Vappu Renko, Minna Ruusuvirta, Mia Toivanen, Katri Haila, Kati Ahvonen & Satu Korhonen		
Language	Finnish	Pages	37

Abstract

In the conclusions of the overall report we summarize the results of our research project on the Finland 100 anniversary year and present our reflections on the legacy of the centenary. Our objective has been to produce a picture of the impacts of the centenary on the Finnish society and its different actor groups.

The Finland 100 anniversary year will leave as an example for future anniversary years an operating model based on broad participation which in its very openness is depictive of the functioning of Finnish society in 2017.

The centenary did enable a wide range of actions, but on the other hand it did not really highlight any special theme in relation to the Finnish society. The centenary did not endeavor to reshape the great national stories or strongly bring the nation together.

The program and tone of the anniversary year support the building of a national Finnish identity from a diversity of ingredients in the future as well. The anniversary year showed that the celebrations of a national centenary can also deal with smaller, more mundane and more cheerful aspects of Finnishness.

The Finland 100 anniversary year presents itself first and foremost as an enabling and diverse "feel-good" celebration. In view of inclusion, the centenary comes across as an inviting but temporary phenomenon. The successful and cheerful anniversary year showed that Finns still can, if need be, get along with each other quite well or at least give each other space.

Keywords independence, anniversary years, impacts, cultural policy, development projects, networks, cooperation, participation, inclusion, national identity, citizenship, country image, communication, international relations

ISBN PDF 978-952-383-119-3 **ISSN PDF** 2490-1164

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-119-3>

Sisältö

Lukijalle	7
1 Johdanto	8
1.1 Juhlavuotta koskeva tutkimus	8
1.2 Suomi 100: tavoitteet ja toimintamalli vertailukohtineen	11
2 Teemaraaporttien keskeiset tulokset juhluvuoden vaikutuksista	14
2.1 Teema 1: Juhlavuosi yhteistyön edistäjänä	14
2.2 Teema 2: Osallisuus ja osallistuminen juhluvuodessa	16
2.3 Teema 3: Juhlavuoden suhde kansalliseen identiteettiin ja maakuvaan	18
3 Näkökulmia juhluvuoden merkitykseen	22
3.1 Asiantuntijakeskustelu juhluvuoden vaikutuksista	22
3.2 Puheenvuoro: juhluvuosi kansainvälisestä näkökulmasta	25
3.3 Kriittikki juhluvuoden tavoitteista ja toiminnasta	30
4 Juhlavuoden perintö?	33
Lähteet	37

LUKIJALLE

Vuonna 2017 vietettiin Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlaa, josta muodostui suuri ja monimuotoinen valtiollinen tapahtuma: Suomi 100. Tämä tutkimuksemme johtopäätösosio kokoaa keskeiset päätelmät Suomi 100 -juhlavuoden vaikutuksista, esittää niistä käydyn asiantuntijakeskustelun annin sekä suhteuttaa juhlavuotta kansainvälisiin esimerkkeihin ja ajankohtansa ilmiöihin. Johtopäätösosio on viimeinen osa raporttikokonaisuudessa, joka käsittelee Suomi 100 -juhlavuoden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen eri toimijaryhmiin.

Suomi 100 -tutkimushankkeen raporttikokonaisuus:

1 Johdanto

1.1 Juhlavuotta koskeva tutkimus

Vuonna 2017 vietettiin Suomen valtiollisen itsenäisyyden satavuotisjuhlia. Juhlavuodesta luotiin kokonaiskuva heti juhluvuoden jälkeen vuonna 2018 koostetussa juhluvuoden loppuraportissa (VNK 2018). Kyseessä on kuitenkin juhluvuoden järjestäjien näkökulma ja paljolti itsearviointi. Valtioneuvoston kanslia julkaisi 31.1.2019 tarjouspyynnön, jossa todettiin tarve syventää juhluvuodesta muodostunutta kuvaa tutkimuksen keinoin. Pyyntöön mukaan juhluvuoteen kohdistuvassa tutkimushankkeessa tuli tutkia juhluvuoden merkitystä, tuloksia ja vaikutuksia laajemmin, mahdollistaa juhluvuoden perinnön ja oppien hyödyntämistä yhteiskunnallisessa toiminnassa jatkossa sekä syventää jo tehtyjä tarkasteluja (Suomi 100 -tutkimushankkeen hakuilmoitus 2018). Tavoitteenamme tähän pyyntöön vastatessa on ollut luoda tutkimuksen kautta itsenäinen ja ulkopuolinen kokonaiskuva, joka täydentää, syventää ja tarvittaessa myös haastaa juhluvuoden alkuperäistä raportointia. *Tavoitteenamme on ollut tuottaa näkemys Suomi 100 -juhlavuoden vaikutuksista suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen eri toimijaryhmiin.*

Raportointimme on juhluvuoden vaikutuslottuvuuksien yleiskatsaus, joka voi johdattaa tarkempiin tutkimuksiin esimerkiksi niissä aihepiireissä, joita olemme nostaneet esille. Juhlavuosi on ilmiönä ja selvityksen kohteena samaan aikaan kiinnostava ja ongelmallinen. Näkökulmia, aihepiirejä, skaaloja ja tasoja on lukematon määrä yhden hankkeen kesken aikana perehdyttäväksi, saati huolella analysoitavaksi. Tutkittavaa riittää jatkossakin.

Vuonna 2017 juhlittiin juhluvuosiohjelman hankkeissa, mutta erilaisia tempauksia organisoitiin myös spontaanisti satavuotisjuhlien innostamana ”virallisen” juhluvuosiohjelman ulkopuolella. Juhlavuosi herätti myös julkista keskustelua eri medioissa. Raportointimme on tältä osin rajallinen ja kiinnittyy aineistoiltaan pääosin viralliseen juhluvuosiohjelmaan loppuraportointien, juhluvuoden toimijoiden loppukyselyjen ja toimijoiden haastatteluiden kautta. Vaikka olemme luoneet laajempaa kuvaa kansalaisten kokemuksista Tilastokeskuksen kansalaisbarometrien sekä itse laatimamme kansalaiskyselyn kautta¹, emme ole käsitelleet kattavasti juhluvuosiohjelman ulkopuolella vuonna 2017 tapahtunutta spontaania toimintaa.

1 Tutkimuksessa käytetty aineisto on kuvattu raporttikokonaisuutemme johdanto-osion liitteessä 1. (Ruokolainen ym. 2020).

Tutkimushankkeemme toteutettiin vuosina 2019–2021. Vaikutusten selvittämiseen kahdesta kolmeen vuotta juhlavuoden jälkeen tapahtuva toteutus on ollut otollinen siksi, että juhlavuosi oli vielä suhteellisen tuoreena sen järjestäjien ja siihen tavalla tai toisella osallistuneiden muistissa, mutta juhlinnan mahdolliset pitkäkestoiset vaikutukset alkoivat tulla esille. Oman epävarmuustekijänsä juhlavuoden vaikutusten tarkasteluun on kuitenkin tuonut tutkimushankkeemme ajankohdan poikkeuksellinen koronapandemia.

Juhlavuoden vaikutusten ja merkitysten tarkastelu tapahtui tutkimushankkeessamme kulttuuripoliittisesta näkökulmasta. Perustelimme tätä sillä, että juhlavuosiohjelman hankkeista suurin osa oli juhlavuoden sihteeristön toimesta luokiteltu kulttuuriksi sekä sillä, että juhlavuoden avoin ja osallistava toimintamalli oli suurelta osin omaksuttu kulttuuripääkaupunkivuosien järjestämisestä. Olemme käyttäneet raporttikokonaisuudessamme soveltaen kulttuuripääkaupunkivuosien vaikutusten arvioimisessa käytettyjä teemoja.

Havaintomme juhlavuoden vaikutuksista jakautuvat kolmeen teemaan.

TEEMA 1: YHTEISTYÖ JA ORGANISOITUMINEN

Juhlavuosi näyttäytyy julkisen hallinnon kehittämistoimenpiteenä, joka vaikutti enemmän tai vähemmän tietoisten pyrkimysten kautta suomalaisen yhteiskunnan eri toimijaryhmien ja toimijoiden aktivoitumiseen, toimintamalleihin, yhteistyösuhteisiin ja verkostoitumiseen valmistauduttaessa juhlavuoteen 2017.

Mikä oli juhlavuoden merkitys siihen osallistuneiden toimijoiden organisoitumiselle ja yhteistyölle?

TEEMA 2: OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN

Juhlavuoden tavoitteenasettelussa korostettiin yhteenkuuluvuuden tunteen lisäämistä ja yhdessä-teemaa. Yhdessä-teeman lunastaminen ihmisten mielissä oli juhluvuoden suurin haaste ja onnistumisen mittari (VNK 2018). Juhlavuoden taustalla oli kansalaisten aktivoinnin lisäksi ajatus laajemmasta kansalaisyhteiskunnan aktivoinnista. Suomi 100 -ohjelma toimi välineenä vaikuttaa osallistumiseen ja osallisuuteen yksilö- ja yhteisötasolla.

Miten kansalaiset osallistuivat juhluvuoden tekemiseen, ja miten he juhluvuoden kokivat?

TEEMA 3: IDENTITEETIT JA IMAGO

Juhlavuoden aiheena oli Suomen valtiollinen itsenäisyys, ja sen täyteen tulleet sata vuotta. Juhlavuodessa jokainen suomalainen tai Suomen ystävä pääsi tai joutui kysymään Linnan juhlista tutun kysymyksen: mitä itsenäisyys teille merkitsee? Itsenäisyyden lisäksi juhluvuodessa käsiteltiin suoraan tai vähintäänkin epäsuorasti suomalaisuutta. Juhlavuodella oli kytkös sekä suomalaisten kansallisen identiteetin muokkautumiseen että ulkomailla Suomesta tehtävään maakuvatyöhön ja maakuvaan.

Millainen juhluvuoden merkitys oli suomalaisuudelle ja Suomesta muodostuvalle kuvalle?

Tämä raporttikokonaisuutemme päättävä johtopäätösosio tiivistää tutkimushankkeemme kolmen teemaraportin tulokset, esittelee asiantuntijoiden tuloksista käymää keskustelua ja suhteuttaa juhluvuoden muihin vastaaviin ilmiöihin ja vertailukohtiin. Lopuksi esitämme vielä kokoavasti näkemyksemme juhluvuoden perinnöstä.

1.2 Suomi 100: tavoitteet ja toimintamalli vertailukohtineen

Juhlavuoden vaikutuksia tarkastelevan tutkimushankkeemme aikana olemme kiinnittäneet huomiota siihen, että Suomi 100 -juhlavuosi näyttäytyy aikaisempia itsenäisyyden juhlavuosia osallistavampana ja avoimempana (Luonila ym. 2020). Juhlavuoden lähtökohdiana oli kutsua mukaan kaikki suomalaiset ja Suomen ystävät esittämään tekojen muodossa konkreettisia ”rakkaudentunnuksia” itsenäiselle Suomelle (Ruokolainen ym. 2020, 18). Juhlavuosi näyttäytyy myös kannustavan, verkostoivan ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden aktiivisuuteen luottavan toimintamallinsa osalta uudenaikaisena (Luonila ym. 2020). Kaikille avoimen hankehaun kautta muodostunut yli 5000 ohjelmahankkeen kokonaisuus onkin määrältään ja monimuotoisuudeltaan vaikuttava. Myös juhlavuoden sävy oli väitetyksi uudenaikainen. Arvokkaan – kenties jäykänkin – itsenäisyysjuhlinnan rinnalla juhlavuoden sihteeristö kannusti viestinnällään ilon purkauksiin (VNK 2018). Samalla juhlavuoden tavoitteiksi oli valmisteluprosessin aikana kirjattu itsenäistymishistorian käsittelemisen ja kansakunnan tilasta keskustelemisen kaltaisia jyhkeitä aiheita (VNK 2013).

Raportointikokonaisuutemme osioissa olemme tuoneet esille juhlavuoden yhteyksiä niin aikaisempien juhlavuosien jatkumoon kuin kulttuuripääkaupunkivuosien toimintamalliin. Samalla olemme myös tarkastelleet juhlavuotta suhteessa eräisiin kansainvälisiin vastaviin esimerkkeihin valtiollisten juhlavuosien järjestämisestä. Juhlavuoden tekemisessä hyödynnettiin aikaisempia kokemuksia ja otettiin vaikutteita, mutta juhlavuodessa oli vertailukohtiinsa nähden myös erilaisuutta ja uutuutta (taulukko 1).

Juhlavuoden tavoitteenasettelu oli varsin laava. Se oli kuitenkin myös varsin loogisesti yhdistelmä niitä tavoitteita ja teemoitteluja, joita aikaisemmissa valtiollisen itsenäisyyden tasavuotisjuhlissa on nähty. Esimerkiksi erilaiset yhdessä-teeman variaatiot ovat tuttuja jo aikaisemmista juhlavuosista. Konkreettisten sisältöjen ja juhlinnan sävyjen osalta ilon ja arvokkuuden yhdistämistä on myös kokeiltu jo aikaisemmin.

Taulukko 1. Suomi 100 -juhlavuoden tavoitteet, toiminta ja sisällöt suhteessa vaikuttaisiin ja vertailukohtiin (ks. Ruokolainen ym. 2020).

	Tavoitteet	Toimintamalli	Sisällöt
Suomi 100	Yhteenkuuluvuuden tunteen lisääminen, kansainvälisen profiilin vahvistaminen, ikimuistaisen juhlan luominen	Avoin ideointi ja haku ohjelmahankkeille	Yli 5 000 ohjelmahanketta hyvin vaihtelevista aiheista ja yhteiskunnan eri sektoreilta
Aikaisemmat Suomen valtiollisen itsenäisyyden juhluvuodet	Juhlavuoden tavoitteenasettelu oli soveltava synteesi aikaisemmista juhluvuosista	Aikaisemmat juhluvuodet olivat lähtökohdiltaan pääosin enemmän ylhäältä alas koordinoituja	Vaikutteina mm. iloa ja arvokkuutta tasa-painottavat sisällöt, valtiollisten instituutioiden merkitys, koulujen ja oppilaitosten rooli
Kansainväliset valtiollisten juhlien vertailukohtat (Kanada 150, Viro 100, Norja 200)	Kansalaisten osallistamisyrittäminen demokraattisen yhteiskunnan ilmentymänä	Kanadassa juhluvuotta vastaava laaja ja osallistava ohjelma	Virossa juhluvuotta kuratoidumpi sisältökokonaisuus Norjassa erona juhluvuoteen sivistämisyritykset perustuslaillisista kysymyksistä
Euroopan kulttuuri-pääkaupunki-vuodet (Turku 2011)	Lähtökohtaisesti juhluvuodesta poikkeava tavoitteenasettelu ei-valtiollisen luonteen vuoksi	Avoin ja osallistava toiminta sekä sisällöntuottajuus Avoimen hankehaun hallinnollis-tekniinen malli	Samankaltaisuutena juhluvuoteen kulttuuriin ja taiteeseen voimakkaasti painottunut sisältö

Kansainvälisiin esimerkkeihin verrattuna juhluvuosi ei periaatteidensa tai tavoitteidensa puolesta näyttäydä erityisen poikkeuksellisenä. Osallistavuuteen pyrkineitä juhluvuositoteutuksia on viime vuosilta löydettävissä. Kansainväliset demokraattisten valtioiden itsenäisyysjuhloverrokki tuovatkin lähinnä esille sen, että juhluvuosi oli avoimella toimintamallillaan ja lähtökohdallaan järjestämisajankohtansa mukainen ja niin sanotusti ajassa kiinni. Kansainvälisistä esimerkeistä löytyy ohjelmaa koskevia painotuseroja esimerkiksi juhluvuosiohjelman kuratoinnin asteen ja käsiteltävien aiheiden sivistävyyden ja viihdyttävyyden tasapainosta.

Kiinnostavaa on juhluoden tavoitteiden ja periaatteiden konkretisoituminen avoimeen ohjelmamuotoiseen toimintamalliin, jonka esikuva löytyy kulttuuripääkaupunkivuosista. Jossain määrin yllättävä yhteys on kuitenkin järkeenkäypä: sekä valtiollisissa juhluuosissa että kulttuuripääkaupunkivuosissa toteutetaan jonkin yleisen teeman puitteissa paljolti taide- ja kulttuuripainotuksella yhteisesti koettavaksi tarkoitettuja tapahtumia ja sisältöjä.

2 Teemaraaporttien keskeiset tulokset juhluvuoden vaikutuksista

2.1 Teema 1: Juhlavuosi yhteistyön edistäjänä

Juhlavuoden järjestämisessä onnistuttiin kanavoimaan ainutkertaisen juhluvuoden aikaansaama innostus yhteistyösuhteiden synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi. Juhlavuosi innosti suuren joukon toimijoita juhlistamaan satavuotista itsenäistä Suomea. Juhlavuoden sihteeristö ja valtioneuvoston kanslia onnistuivat mitä ilmeisimmin voimistamaan tätä joka tapauksessa syntyneitä innostusta ainutkertaisesta juhluvuodesta. Voidaan sanoa, että valtionhallinnon ja yhteiskunnan eri sektorien välillä onnistuttiin ainakin eräänlaisessa vähimmäistavoitteessa: juhluvuosiorganisaatio ei julkisena toimijana asettunut innostuneiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhteistyön ja toiminnan esteeksi. Konkreettisten toimenpiteiden ja juhluvuoden ohjelman hallinnon tarkastelu osoittaa, etteivät hallinnolliset prosessit aina pysyneet valtavan ideavyöryn tasalla. Silti juhluvuosi kokonaisuutena oli yhteistyöhön ja ideoimiseen kannustava.

AINUTKERTAISUUS JA SUURI MITTAKAAVA

Juhlavuosi oli lähtökohtaisesti hetkellinen ilmiö, ja suurin osa sen sisällöstä oli ainutkertaiseen juhlistamiseen keskittyviä tapahtumia ja tempauksia.

Juhlavuoden merkitys toimijoiden yhteistyön edistämiseksi konkretisoituu jo pelkästään juhlinnan mittakaavassa: yli 5 000 juhluvuoden hankkeen ja niiden yhteistyöorganisaatioiden liikkeelle sysäämät tai vahvistamat yhteistyösuhteet muodostavat merkittävän juhluvuoden kestävä (sivu)vaikutuksen.

Juhlavuoden toteutuksessa hyödynnettiin ja voimistettiin pääasiassa olemassa olleita verkostoja ja yhteistyösuhteita, mutta uusiakin verkostoja luotiin. Nämä juhluvuonna vahvistuneet yhteydet ovat pääosin edelleen olemassa, ja niitä voidaan aktivoida ja hyödyntää uudelleen aikaisempaa pienemmin ponnistuksin. Juhlavuoden tekemiseen onnistuttiin kanavoimaan ja kokoamaan olemassa olleita yhteistyöverkostoja ja osittain näiden verkostojen sekä yksittäisten toimijoiden toiminta voimistui juhluvuoden valmistelussa ja

juhlavuoden aikana. Juhlavuoden tekemiseksi tarpeellisia yhteistyöverkostoja on edelleen olemassa ja niitä on joissakin tapauksissa myös jo aktivoitu uudelleen juhlavuoden jälkeen.

Yksittäisiä esimerkkejä juhlavuoden pitkäaikaisista vaikutuksista toimijoiden yhteistyösuhteisiin ja verkostoihin on löydettävissä, mutta näiden vaikutusten todentaminen laajemmassa mittakaavassa on vaikeaa. Ensinnäkin on vaikea tunnistaa ja erottaa nimenomainen juhlavuoden vaikutus yhteistyösuhteiden syventymiseen. Toiseksi pitkäaikaisia vaikutuksia tarkastellessa on vaikeaa määrittää, mihin juhlavuoden vaikutus ajallisesti loppuu tai milloin vaikutus alkaa merkittävästi vähentyä. Voidaan yleisesti todeta, että suurelle joukolle yksittäisiä toimijoita ja hankkeita juhlavuoteen osallistuminen on saattanut avata merkityksellisiä yhteyksiä ja yhteistyösuhteita, joista alkaneet kehityskulut ovat edelleen käynnissä. Yhteistyön ja verkostoitumisen edistämisessä juhlavuoden ainutkertaisuus näyttäytyy osittain myös ongelmallisena asiana. Juhlavuoden organisoinnissa pyrittiin ymmärrettävästi juhlavuoden sisällön tuottamiseen ja ainutkertaisen juhlavuoden järjestämiseen. Silti voidaan pohtia, olisiko valtavaa toimijajoukkojen ”mobilisointia” voinut jollain tavoin hyödyntää tietoisemmin, suunnitelmallisemmin ja tavoitteellisemmin esimerkiksi kulttuuritoimintojen tai yhdistystoiminnan kehittämisessä myös juhlavuoden jälkeen.

VERKOSTOT JUHLAVUODEN JÄLKEEN?

Juhlavuoden nostattaman ilmiön mittakaava oli yllätys myös juhlavuoden tavoitteita asettaneille tahoille. Juhlavuoden sivutuloksena syntyneitä yhteistyötä ja verkostoja ei juuri ennakoitu, eikä näiden jatkuvuutta tuettu. Juhlavuosiorganisaatio ja sen alueverkosto toimijoita yhdistävänä tekijänä purettiin nopeasti juhlavuoden lopulla. Suhteellisen vähäisillä ponnistuksilla toimijoita olisi voinut kannustaa ja fasilitoida esimerkiksi alue- ja paikallistasolla ja yksittäisissä hankkeissakin vahvistuneiden yhteistyösuhteiden hyödyntämiseen.

Yhdessä-teemasta huolimatta juhlavuoden tavoitteeksi ei sinänsä ollut asetettu toimijoiden verkostoitumisen tai yhteistyön lisäämistä tai tukemista, saati pitkäaikaisten vaikutusten tuottamista tältä osin. Tässä näkyy resurssien puutteen lisäksi mitä ilmeisimmin se, että juhlavuoden nostattaman ilmiön mittakaava oli yllätys myös juhlavuoden tavoitteita asettaneille tahoille.

Tutustu tarkemmin: Ruokolainen, O. Luonila, M. Ruusuvirta, M. Renko, V. Toivanen, M. Rausmaa, S. Haila, K. Korhonen, S. Hämäläinen, M. & Kilpi, J. (2020). [Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 1. Johdanto ja Teema: Yhteistyö ja organisoituminen](#). Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2020:10. Valtioneuvoston kanslia.

2.2 Teema 2: Osallisuus ja osallistuminen juhlavuodessa

Juhlavuoden toimintamallissa osallistuminen oli kiinteästi läsnä ja juhlavuosi onnistui tavoitteissaan monin tavoin. Suomi 100 -juhlavuoden toimintamalli eli verkostot ja monimuotoiseen osallistumiseen tähtäävät tavoitteet kutsuivat aktiivisia yhteisönsä jäseniä tuottamaan yhteistä juhlavuotta – yksin ja yhdessä. Juhlavuosiorganisaatio kutsui avoimen hankehaun keinoin osallistumaan ja verkotti erilaisia toimijoita luomaan haluamiaan tapahtumia ja tempauksia 100-vuotiaan Suomen kunniaksi.

Juhlavuosi oli korostuneesti osallistava konteksti yhteenliittymille, joihin osallistujilla oli yhteinen osallistumisen intressi: ottaa osaa Suomi 100 -juhlavuositapahtumaan. Yhteisöissä yhdessä-teemaa toteutettiin monialaisen hanketoiminnan muodoissa sekä laajassa yritys yhteistyössä. Mukaan kutsuvan ja kaikille avoimen toimintamallin myötä myös yritykset osallistuivat juhlavuoden toteutukseen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden rinnalla. Yritykset aktivoituivat esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä ja tarjosivat osallistumismahdollisuuksia juhlavuosituotteiden kautta. Kansalaisyhteiskunta vastaavasti haastoi omia toiminnan verkostojaan osallistumaan tapahtumiin ja tempauksiin. Juhlan ainutkertaisuus helpotti toimijoiden motivointia osallistumaan eli järjestämään toimintaa ja tekemään sisältöjä: kansalaiset osallistuivat juhlavuoden toteutukseen tietyn tapahtuman yleisönä, juhlavuosituotteiden ja ohjelmasisältöjen kuluttajina sekä omaehtoisesti esimerkiksi tuottamalla sisältöjä juhlavuoteen.

JOUKKOISTAMINEN JA TOIMIJUUS

Juhlavuosi laajana kansallisena toimintana loi joukkoistamisen keinoin toimijuutta. Se loi edellytyksiä yhteisöille ja yksittäisille kansalaisille osallistua yhteisesti merkitykselliseksi koetun asian toteutukseen ja mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. Juhlavuodelle valittu yhdessä-teema ja yhteistyöhön kutsuva toimintamalli loivat osallistumista mahdollistavia tapoja.

Toimintamalli näyttäytyy ajan henkisenä, usein kulttuurituotantoihin liitettävänä joukkoistamisena. Juhlavuoden sihteeri antoi toimeksiantajana ”rajatun tehtävän yhteisön ratkaistavaksi luottaen siihen, että joukkoöly tuottaa hyvän lopputuloksen” (ks. Luonila ym. 2020). Suomi 100 -juhlavuodessa joukkoistaminen näyttäytyy myös laajemmin 2000-luvun suomalaisen ”osallistamisyhteiskunnan” ilmentymänä, jossa laaja-alaisen osallistamisen ja sitouttamisen keinoin joukkoistamalla tuotettiin innovaatioita, tuotteita ja toimintaa ei kansalaisille vaan kansalaisten kanssa. Käytännöt ilmenivät aktiivisena toimijuutena, jolloin kansalaisuus konkretisoitui juhlavuoden juhlintaan kytkeytyviksi ja osallistumista kiihdyttäväksi teoiksi. Tämä julkisen hallinnon ja kansalaisten voimavarojen yhdistäminen muodosti Suomi 100 -juhlavuoden osallistavan konseptin. Juhlavuoden kokemukset tuottivat myös laajemmin kansalaisten osallistamiseen liittyvää tietotaitoa vastaavanlaisten kansallisten tapahtumien tuotantoa varten tulevaisuudessa.

Joukkoistamisen menetelmillä onnistuttiin osallistamaan juhlavuoden tuotantoon verkosto, joka tarjosi puitteet Suomi 100 -juhlavuoden ohjelma- ja sisältötuotannolle. Talkoot siis onnistuivat ja yksittäiset kansalaiset ja yhteisöt kokivat talkoisiin osallistumisen hetkellisesti tärkeänä. Lisäksi juhlavuodella vaikuttaa olleen osin pysyviä vaikutuksia vapaaehtoistyön muotoihin, kun yritysten yhteiskunnallista aktivoitumista tapahtui juhlavuoden aikana eri saroilla. Samalla on huomattava, että yritysten yhteiskuntavastuun teemat ovat enenevässä määrin nousseet esiin viime vuosina. Vapaaehtoistyön edistäminen kytkeytyy osaltaan myös näihin teemoihin ja heijastaa siten yhteiskunnassa tapahtuvia yleisiä kehityskulkuja.

HETKELLINEN YHTEENKUULUVUUS

Juhlavuosi näyttäytyy selkeästi projektimaisena, hetkellisenä ilmiönä, joka muodostui kertaluonteisten tapahtumien ja tempauksien ympärille. On huomioitava, että tällä lähtökohdalla on vaikutuksia myös niille tulkinnoille ja johtopäätöksille, joita voidaan tehdä kansalaisten juhlavuoteen osallistumisesta ja osallisuuden kokemuksista. Eräänä esimerkkinä voidaan todeta, että Suomi 100 -juhlavuodelle asetettu päätavoite, yhteenkuuluvuuden tunteen lisääntyminen, jäi monilta osin yksittäisille tapahtumille tyypillisesti hetkelliseksi ja kertaluonteiseksi.

**Suomi 100 -juhlavuoden suoria vaikutuksia vapaaehtoistoimintaan ja yleiseen ilma-
piiriin on haasteellista osoittaa.** Juhlavuodella näyttää olleen positiivisia vaikutuksia

yleiseen ilmapiiriin Suomessa. Toisaalta syksyllä 2020 toteutettu kansalaiskysely osoittaa, että vaikka vielä heti juhluvuoden jälkeen kansalaisbarometriaineistossa osallistuminen juhluvuoteen koettiin valtaosin tärkeänä, ovat muistikuvat juhluvuoden vaikutuksesta yhteenkuuluvuuden tunteeseen liudentuneet. Voidaankin pohtia, olisiko juhluvuosi ollut vieläkin suurempi ilmiö ja avoimempi juhla, mikäli juhluvuoden tunnusten käyttö olisi ollut mahdollista kaikille, ilman toimintaa ja ideoita kontrolloivaa ohjelmahakuprosessia. Mielenkiintoista on myös pohtia, olisiko tämä voinut vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. Olivatko esimerkiksi resurssien puute tai toimintamallin hektisyys ja ajoittainen kaottisuus esteenä laajemmalle, eri toimija- ja väestöryhmiä osallistavalle toiminnalle?

Yksittäisten kansalaisten osallistumismahdollisuuksia voidaan kritisoida, ja juhluvuoteen osallistumisen tavat olivat melko perinteisiä. Vakiintuneiden toimijoiden vahvan esiinmarssin koettiin aluetasolla jättäneen jalkoihin pienempiä, paikallisia yhdistystoimijoita. Uudenlaisesta joukkoistamiseen nojautuvasta toimintamallista huolimatta osallistuminen kanavoitui varsin perinteisiin tapoihin ja samoille ryhmille, jotka myös aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu aktiivisiksi. Ohjelmahankkeiden myötä osallistumisen muotoja oli laajasti konserteista linnunpönttöjen rakentamiseen ja seminaareista kirkko-venesoutuun, mutta osallistuminen noudatteli aineistojen valossa varsin perinteistä kaavaa: naiset osallistuivat useammin kuin miehet, järjestettyihin kulttuuritapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistuttiin useammin kuin järjestämällä omaehtoista toimintaa.

Tutustu tarkemmin: Luonila, M. Ruusuvirta, M. Renko, V. Ruokolainen, O. Toivanen, M. Rausmaa, S. Haila, K. Korhonen, S. Hämäläinen, M. & Kilpi, J. (2020). [Suomi 100 -juhluvuoden vaikutukset: osa 2. Teema: Osallistuminen ja osallisuus.](#) Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:12. Valtioneuvoston kanslia.

2.3 Teema 3: Juhluvuoden suhde kansalliseen identiteettiin ja maakuvaan

Juhluvuoden avoin toimintatapa ja profiloimattomuus mahdollistivat laajan suomalaisuuteen liittyvien aiheiden kirjon käsittelyn. Tämä tarkoitti esimerkiksi arkisten tai ”pien-ten” aiheiden sekä niiden historian esille tuomista vakiintuneiden itsenäisyyden käännekohtien, merkkihenkilöiden ja suurten tapahtumien muistelemisen ohessa. Myös nykyhetken yhteiskunnalliset teemat, kuten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus olivat monin tavoin esillä.

Juhluvuoden moninaisuus tarkoitti myös sitä, että kansallisen identiteetin maantieteellinen kerroksellisuus sai tilaa ja paikallisuus korostui hankkeiden aiheissa. Juhluvuoden ohjelmaan kuuluneista hankkeista suuressa osassa kytkös laajempaan kansalliseen yhteyteen tapahtui paikallisen toiminnan ja paikallishistorian kautta joko niin, että hankkeet

olivat paikallisin voimin järjestettyjä ja paikallisyhteisöjä aktivoivia tai niin, että niissä kytkeydyttiin kansalliseen historiaan paikallisten tapahtumien, henkilöiden ja aiheiden kautta.

MONIMUOTOISUUTTA JA PERINTEITÄ

Juhlavuoden temaattinen monimuotoisuus ei tarkoita sitä, että perinteisiä suomalaisuuden ja itsenäisyyden teemoja olisi perustavalla tavalla uudistettu juhluvuoden myötä. Tuntemattomalla sotilaalla, veteraaneilla ja Linnan juhllilla on edelleen keskeiset paikkansa itsenäisyyden juhlinnan kaanonissa.

Kansalaiset eivät kokeneet, että juhlavuosi olisi vaikuttanut erityisen merkittävästi kuvaan suomalaisuudesta. Ilmeisesti juhluvuoden hankkeiden moninaisuus ja esimerkiksi niissä esille nousseet paikalliset ja pienet aiheet eivät lopulta olleet riittävän merkittäviä suomalaisuuteen ja Suomen valtiolliseen itsenäisyyteen perinteisesti kuuluvien aiheiden rinnalla. Yksittäinen kansalainen saattoi myös kokea vain pienen osan juhluvuodesta yksittäisen hankkeen muodossa. Juhlavuoden moninaisuudesta ei siis aiheita ja sisältöjä tarkastellen muodostunut tai löytynyt uusia suuria kansallisia kertomuksia. Ei juhluvuoden tavoitteena toisaalta ollutkaan perinteisten Suomi-kuvien suoranainen syrjään siirtäminen.

Juhlavuoden vaikutus itsenäisyyden juhlimisen tapoihin oli rajallinen, mutta juhlinnan sävystä kuitenkin keskusteltiin ja siinä on saattanut tapahtua muutoksia aikaisempaan kevyempään ja iloisempaan suuntaan. Juhlavuodella haluttiin muuttaa sitä, miten itsenäisyyttä juhlietaan – joskin kansalaiset itse halusivat juhlia suurelta osin perinteisin tavoin ja menoin. Konkreettiset juhlimisen tavat muuttuivat joiltain osin varsin pienellä joukolla kansalaisia. Juhlimisen sävyn osalta muutoksia oli kuitenkin havaittavissa. Juhlavuoden myötä esille tuotua itsenäisyyden juhlinnan iloista sävyä pidettiin kansalaisten keskuudessa tervetulleena.

Juhlavuosi oli maakuvaatyön kannalta yksi temaattinen huippukohta maakuvaatyön jatkumossa. Juhlavuosi ei erityisemmin muuttanut Suomen maakuvaa, vaikka toikin jossain määrin Suomeen kohdistuvaa erityistä huomiota. Juhlavuoden aikana tukeuduttiin tuttuihin maakuvaa rakentaviin teemoihin, kuten yhteiskunnan toimivuuteen, koulutukseen ja tasa-arvoon sekä siihen, että Suomi näyttäytyy ongelmien ratkaisijana. Juhlavuoden toiminta oli siis enemmän näkyvyyden määrään kuin Suomi-kuvan sisältöön vaikuttavaa. Yksi juhluvuoden tavoitteista oli nimenomaan Suomen kansainvälisen profiilin

vahvistaminen (VNK 2018, 10), ei muuttaminen tai haastaminen. Tätä tavoitteenasettelua vasten juhlavuosi oli kansainvälisellä tasolla varsin onnistunut.

MAAKUVATYÖN PITKÄ AIKAJÄNNE JA JUHLAVUOSI

Maakuvan rakentamisen aikajänne on vähintäänkin kymmeniä vuosia ja se perustuu pysyviin kansallisen identiteetin ja suomalaisen yhteiskunnan muodostamiin vahvuuksiin. Kestoltaan rajallisen juhlinnan vaikutusta maakuvan suuriin sisällöllisiin linjoihin tulisikin tarkastella realistisin odotuksin.

Henkilökohtainen ja yksilöllinen kokemus suomalaisuudesta oli juhlavuoden jälkeen myönteinen, mutta juhlavuodella ei näytä olleen laajempaa vaikuttavuutta kokemukseen suomalaisen yhteiskunnan ominaisuuksista. Kansalaisia lähellä olevat ja helposti tunnistettavat asiat olivat merkittäviä juhlavuonna, ja juhlavuoden kokemusten jälkeen pääosin koettiin, että suomalaisuus tuntuu henkilökohtaisesti omalta. Sen sijaan suomalaisen yhteiskunnan ei koettu muuttuneen kokonaisuutena juhlavuoden yhteisten kokemusten myötä esimerkiksi avoimemmaksi, monimuotoisemmaksi tai yhtenäisemmäksi.

Laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskien voidaan miettiä, miten suomalaisen yhteiskunnan ”jäsenyys” lopulta juhlavuodessa määrittyi. Kansallisen identiteetin ja suomalaisuuden määrittelyyn kiinteästi liittyvä monikulttuurisuuden teema oli lähtökohtaisesti avoimuuteen pyrkivän toimintamallin sekä aihetta käsittelevien hankkeiden kautta juhlavuodessa esillä. Merkittävä osa juhlavuoden hankkeista käsitteli tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Juhlavuoden valmistelun ja toteutuksen aikana ei kuitenkaan kerätty aineistoa tästä aiheesta siinä laajuudessa ja tarkkuudessa, joka olisi mahdollistanut juhlavuoden jälkeisen analyysin esimerkiksi eri kieli- ja vähemmistöryhmien kansallista identiteettiä koskevista juhlavuosikokemuksista.

Juhlavuoden toimintatapa oli viesti sellaisenaan. Ainakin periaatteen tasolla yksittäisellekin kansalaiselle osallistumismahdollisuuden tarjonnut avoin hankehaku kuvasti suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia perusarvoja. Juhlavuosi oli tältä osin hyvin kiinni ajassa ja oli suomalaisen yhteiskunnan toimivuuden kuva vuodelta 2017. Tämä seikka on merkittävä kansallisen identiteetin kannalta. Itsenäisen kansakunnan ensimmäisen vuosisadan juhlintaa ja sen ohjelmaa sai omalla toiminnallaan määrittää kuka tahansa lakeja ja hyviä tapoja noudattava.

Tekemämme tarkastelu osoittaa, että juhlavuosi ennemmin toisti ja korkeintaan täydensi kuin haastoi suomalaista identiteettiä ja Suomi-kuvaa. Juhlavuoden huippuhetken merkitys on rajallinen joka päivä läsnä olevien suomalaisuutta ylläpitävien käytäntöjen ja satojen vuosien aikana rakentuneiden ja rakennettujen kansallisen identiteetin elementtien rinnalla. Juhlavuoden merkitystä tarkastellessa on täysin aiheellista kysyä, onko yksittäisellä juhluvuodella ylipäätään mahdollisuutta muokata – saati kääntää – suomalaisuuden kokemisen suurta jatkumoa. Ehkä juhlavuoden merkitys on siinä, että pysähdymme ylipäätään tarkastelemaan, millaisia arkisia ja itsestään selviäkin suomalaisuuteen ja suomalaiseen yhteiskuntaan liittyviä asioita nostamme esille juhlan hetkellä.

Tutustu tarkemmin: Ruokolainen, O. Luonila, M. Renko, V. Ruusuvirta, M. Toivanen, M. Haila, K. Korhonen, S. & Ahvonen, K. (2021). [Suomi 100 -juhluvuoden vaikutukset: osa 3. Teema: Identiteetit ja imago.](#) Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:9. Valtioneuvoston kanslia.

3 Näkökulmia juhlavuoden merkitykseen

3.1 Asiantuntijakeskustelu juhlavuoden vaikutuksista

Maaliskuussa 2021 tutkimushankkeemme kutsui koolle ryhmän asiantuntijoita, jotka olivat olleet tuottamassa Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaa tai olivat tutkineet juhlavuotta tai siihen liittyviä teemoja. Tavoitteena oli keskustella juhlavuoden mahdollisista pitkäaikaisista vaikutuksista ja merkityksestä.

Asiantuntijaryhmään kuuluivat FM Iisa Aaltonen, Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry:n toiminnanjohtaja Tove Ekman, professori Jouni Häkli Tampereen yliopistosta sekä dosentti ja yliopistotutkija Jukka Kortti Helsingin yliopistosta.

Keskustelussa nostettiin esille muun muassa juhlavuoden historiapolitiittinen ulottuvuus, kansalaistoiminnan näkökulma sekä kansainvälinen toiminta. Puheenvuoroissa pyrittiin suhteuttamaan juhlavuosi osaksi laajempia yhteiskunnallisia kehityskulkuja. Juhlavuodesta kokonaisuudessaan keskusteltiin varsin myönteisessä sävyssä ja todettiin juhlavuoden olleen kokonaisuutena onnistunut.

Keskustelu juhlavuodesta voidaan teemallisesti jakaa kuuteen osioon, joiden keskeiset havainnot esittelemme seuraavassa kuvauksessa. Asiantuntijakeskustelun anti tukee pääosin tutkimushankkeessamme tekemiämme havaintoja, mutta tulkinallisia erojakin tutkimukseemme keskustelussa nousi esiin.

Juhlavuoden toimintatapa

Keskustelussa todettiin, että vuoden 2017 Suomi 100 -juhlavuosi oli koko Suomelle ainutlaatuinen ponnistus. Sen sijaan, että valtio ja juhlavuosiorganisaatio olisivat määritelleet ”ylhäältä alas”, millaisia tapahtumia ja aktiviteetteja juhlavuosi sisältää, suomalaiset saivat asiantuntijoiden mielestä vapaat kädet tehdä juhlavuodesta itsensä näköisen. Nähtiin, että valtiovalta toimi juhlavuoden suunnittelussa ja toteuttamisessa aktivoijana ja mahdollistajana.

Keskustelijoiden mielestä juhlavuodesta onnistuttiin rakentamaan tapahtuma, johon kaikki suomalaiset saivat osallistua. Juhlavuoden järjestäjät eivät määritelleet suomalaisuutta tai sitä, kuka voi kutsua itseään suomalaiseksi, ja keskustelussa esitettiin, että tämä antoi tilaa monikulttuurisuudelle ja mahdollisti osallistumisen etnisestä taustasta riippumatta. Keskustelussa huomioitiin silti, että juhlavuoteen osallistuminen oli suosittua jo

valmiiksi aktiivisten suomalaisten joukossa. Siitä huolimatta nähtiin, että juhluvuoden yhdessä-teema lunasti odotukset.

Keskustelussa oltiin sitä mieltä, että pyrkimys ottaa mukaan kaikki ja yritys keskittyä epävirallisiin ja ”vähemmän elitistisiin” näkökulmiin oli onnistunut ratkaisu. Nämä ratkaisut olivat omiaan vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaamme. Juhluvuoden toteutus, keskustelussa todettiin, ilmensi sitä, että Suomi on selviytynyt monista historiansa vaiheista demokratiana.

Juhluvuoden tavoitteet

Asiantuntijoiden keskustelussa nousi esiin myös juhla järjestelyjen käänköpuoli: juhluvuoden tarina ja konsepti eivät olleet erityisen kirkkaina esillä, vaikka esimerkiksi monipuolisuus nähtiin sinänsä positiivisena asiana. Keskustelussa muisteltiin, että juhluvuodella oli myös paljon jopa koomisia sivupolkuja, kuten jotkut kyseenalaisiksi nähdyt juhluvuosi-tuotteet. Tähän liittyen pohdittiinkin, olisivatko Suomi 100 -juhluvuoden vaikutukset olleet suuremmat, jos juhluvuoden strategia olisi ollut enemmän valtiovallan määrittelemä ja sillä olisi ollut selkeä teema ja ydinviesti.

Toisaalta keskustelussa esitettiin, että juhluvuoden tavoitteiden ja viestin tiukempi linjajaminen olisi voinut vaikuttaa liian ”elitistiseltä” ja korostaa vallankäyttöä sen sijaan, että valta määrittellä juhlaa annettiin nyt pohjoismaisen demokratian hengessä kansalaisille. Mitä vahvempaa ohjaus olisi ollut, sen todennäköisempää olisi ollut myös se, että juhluvuosi ja sen viettämistavat olisivat synnyttäneet enemmän vastarintaa. Juhluvuoden sisältöjä ja ideologiaa ei määritelty etukäteen vaan juhluvuoden toimijat saivat vapauden määrittellä ne itse kukin omalla tavallaan.

Juhluvuoden merkitys osana kansallisen identiteetin rakentumista

Yhtäältä keskustelussa tuotiin esille, että kansallisen identiteetin pienet ilmaukset ja käytännöt ovat kaikkialla läsnä eikä kansallinen identiteetti rakennu pelkästään ”wau-kokemuksina”. Huomaamaton joka päivä tapahtuva toiminta luo suurta linjaa, jonka taustaa vasten juhluvuoden kaltaiset huippuhetket tapahtuvat. Nähtiinkin, että suomalaisten kansallinen identiteetti on ollut vahva jo ennen Suomi 100 -juhluvuotta, ja suomalaisuus tuntuu useimmille meistä lähtökohtaisesti omalta. Näin ajatellen olisi ylimitoitettua ajatella yhden itsenäisyyden juhluvuoden olevan paljon merkityksellisempi kuin muut Suomen valtiollisen itsenäisyyden 99 vuotta tai että juhluvuosi vaikuttaisi suomalaisuuteen jollain erityisellä tavalla.

Keskustelussa tuotiin kuitenkin esille, että kansallinen identiteetti ei muodostu välttämättä mitenkään automaattisesti ja siihen voidaan vaikuttaa hyvin aktiivisesti. Näin ajatellen

valtiovallan toimilla nähtiin olevan merkitystä siihen, miten ihmiset kokevat yhtenäisessä juhlassa mutta myös arjessaan suomalaisuuden. Juhlavuodessa Suomen olemus pohjoismaisena demokratiana tuli esiin.

Esitettiin myös, että juhluvuodella oli tärkeä ”metatason” merkitys. On merkittävää, että vuonna 2017 ja sen jälkeen pysähdyttiin pohtimaan, mitä itsenäisyyden juhlintaan oikeastaan liittyy. Juhlavuosi voi vuoden 2017 jälkeenkin innostaa tutkimukseen ja kansallisen identiteetin reflektointiin.

Suomalaisuuden määrittäminen juhluvuodessa

Juhlavuodessa pyrittiin tuomaan iloa ja kepeämpää otetta välillä raskaidenkin itsenäisyyden juhlinnan teemojen rinnalle. Keskustelussa kuitenkin esitettiin, että suomalaisuus tai suomalainen identiteetti eivät enää perustu paljolti esimerkiksi toisen maailmansodan torjuntavoiton perintöön. Väitettiin, että on olemassa ikään kuin yleinen julkinen myytti suomalaisen identiteetin perustumisesta sotaisaan historiaan. Nykyisin esimerkiksi koulutuksen ja tasa-arvon nähtiin asettuvan keskeisiksi identiteetin osasiksi.

Monikulttuurisuuden nähtiin nousseen Suomi 100 -teemoissa varsin hyvin esiin, vaikka vuonna 2017 elettiin kuitenkin edellisvuosien pakolaiskriisin jälkitunnelmissa ja asenteissa tuli esille ulos sulkeminen. Keskustelussa väitettiin, että Suomessa on kuitenkin näkyvissä monikulttuurisuuden nuoruus esimerkiksi Ruotsiin verraten ja että monikulttuurisuus oli juhluvuodessakin osittain vielä toimintatapojen ja muotojen hakemista. Ylipäättään monikulttuurisuuskeskustelua on sekoittanut vuoden 2015 pakolaiskriisi ja nationalismin maailmanlaajuinen nousu.

Keskustelussa koettiin, että maantieteellisesti juhluvuodesta onnistuttiin tekemään koko Suomen tapahtuma. Suomi on joukko paikallisuuksia ja kansallinen on jotain, mikä ylittää paikallisen erityisyyden. Juhlavuoden yhdessä-teema nousi yli pääkaupunkikeskeisyyden ja juhluvuoteen liittyviä tapahtumia järjestettiin jopa enemmän muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Näissä tapahtumissa paikallishistoriaa liitettiin suurempiin suomalaisiin kertomuksiin ja juhluvuoteen. Asiantuntijoiden mielestä voi sanoa, että juhluvuoden strategia oli onnistunut salliessaan temaattisestikin paikallisen historian.

Asiantuntijat näkivät, että juhluvuodella ei haluttu korostuneesti osallistua suomalaisen identiteetikertomuksen muokkaamiseen. Ideologiset vastakkainasettelut pyrittiin välttämään. ”Jossiteltavaksi” keskustelijoiden mielestä jää esimerkiksi se, kuinka paljon juhluvuoden teemojen tiukemmalla määrittelyllä olisi ollut mahdollista keskustella esimerkiksi siitä, missä ja ketkä pääsevät keskustelemaan Suomesta, suomalaisuudesta ja kansallisesta identiteetistämme.

Juhlavuoden kansainvälinen ulottuvuus

Kansainvälistä ulottuvuutta ei keskustelussa nähty kovin suurena panostuksena juhluvuo-
dessa. Ylipäätään keskustelussa esitettiin, että kansainvälistä huomiota saavat juhlavuo-
sien kaltaisia asioita enemmän erilaiset ”rankingit” ja teemat. Todettiin myös, että satavuot-
tisjuhlien lisäksi lähivuosina on tapahtunut paljon muitakin Suomen maakuvaan vaikutta-
neita asioita. Esimerkiksi maamme nuori naispääministeri ja naisvaltainen hallitus ovat
paistatelleet kansainvälisen huomion kohteina, eikä tämän asian vaikutus maakuvaan ole
mitenkään vähäpätöinen. Kärjistäen ilmaistiin myös, että ”satanen mittarissa” ei välttä-
mättä ole kohahduttava asia sellaisenaan. Keskustelussa tuotiin esiin, että pidemmällä
aikavälillä tarkastellen koulutus, tasa-arvo ja naisten asema ovat olleet jo pitkään suoma-
laisen maakuvan keskeisiä elementtejä ja erottautumisen välineitä.

Juhlavuoden onnistuminen

Asiantuntijakeskustelijoiden mielestä on vielä aikaista arvioida Suomi 100 -juhlavuoden
pitkäaikaisvaikutuksia ja ne tarkentuvat ajan saatossa. Välttämättä ei kannatakaan odottaa,
että juhluvuo-desta käteen jäisi jokin selkeä tulos. Nähtiin, että juhlavuosi oli hyvin ajassa
kiinni ja vahvisti kansalaisyhteiskunnan perintöä ottamalla mukaan mahdollisimman
monet kansalaiset ja korostamalla vertaistoimintaa ylhäältä tulevien ohjeiden sijaan. Tämä
valinta nähtiin erittäin onnistuneena.

Yhtenä selkeänä vaikutuksena keskustelussa pidettiin sitä, että itsenäisyyspäivän vieton
sävy muuttui. Itsenäisyyspäivä ei ole enää lähestulkoon uskonnollinen juhla, vakavan hil-
jentymisen hetki. Keskustelussa esitettiin, että juhluvuo-den myötä itsenäisyyspäivästä on
tullut aikaisempaa iloisempi juhla.

3.2 Puheenvuoro: juhlavuosi kansainvälisestä näkökulmasta

Juhlavuoden yhtenä tavoitteena oli Suomen kansainvälisen profiilin vahvistaminen
(Vnk 2018, 5). Suomen valtiollisen itsenäisyyden tasavuotisjuhlien yhteydessä on myös
juhlavuosi juhluvo-odelta entistä enemmän nostettu esiin eurooppalaisuuden teemaa
(Ruokolainen ym. 2020). Viimeaikaisten selvitysten mukaan eurooppalaisuus on suomalais-
sille merkittävä identiteetin osa (Pitkänen & Westinen 2018). Kansallista identiteettiä sivun-
neen juhluvuo-den merkitystä selvittäessä onkin aiheellista tarkastella suomalaisuutta
myös eurooppalaisesta perspektiivistä ja Suomea osana laajempaa kansainvälistä yhteyttä.
Luovien alojen tutkija ja konsultti Philippe Kernin asiantuntijapuheenvuoro sijoittaa Suomi
100 -juhlavuoden tähän laajempaan yhteyteen.

Keskeinen argumentti Philippe Kernin puheenvuorossa on, että kansalliset juhllaisuudet ovat mahdollisuuksia työstää sellaista kansallista identiteettiä, joka mahdollistaa kulttuurisen erilaisuuden ja jolla voidaan tarttua globalisaation suomiin mahdollisuuksiin. Ideaalitulanteessa "uudenlainen suomalaisuuden kertomus" voimaannuttaisi kansalaisia aktiiviseen toimijuuteen osana globalisaation ja eurooppalaisen arvoyhteisön kehityskulkuja, ei niinkään näkemään itseään globalisaation uhreina. Tämä ei tarkoittaisi kansallisen erityisyyden ja sen juhlistamisen loppua, vaan globalisaation myönteisiä puolia tukevien kansallisten ominaisuuksien korostamista. Suomi 100 toi teemoineen ja hankkeineen esiin tällaista kehitystä, mutta lopulta juhluvuoden takana vaikuttavat myös suomalaisen yhteiskunnan pidempiaikaiset panostukset tasa-arvoon ja koulutukseen.

Philippe Kern *Founder and managing director of KEA European Affairs, a research centre specialised in advising territories and organisations on culture policy since 1999.*

FINLAND 100 CELEBRATION AND THE EUROPEAN PROJECT: A NEW IDENTITY?

Winner of the Silver Bear in Berlin film festival Finland's master of deadpan comedy, Aki Kaurismäki tells in "The other side of Hope" the story of an unlikely friendship between a Syrian asylum seeker and an elderly Finnish restaurant owner. Khaled (Sherwan Haji) arrives at the port of Helsinki fleeing war-torn Syria to seek asylum in Finland. Dazed and frustrated by the administration he meets restaurateur Wikström (Sakari Kuosmanen). With humanity and sincerity the Finnish film maker addresses the failure of modern-day Europe in greeting vulnerable asylum seekers and the difficulty of policies to adapt to a new world requiring more solidarity and trust than exclusion and hatred.

Like in many other countries the old bases of feelings of national sameness are being undermined by economic globalization, transnational political integration, migration and individualism. There can be no society that does not feel the need to uphold and reaffirm at regular intervals the collective sentiments and ideas that underpin its unity. The Commemorative rituals of the 100th anniversary highlighted shared history, communicated core values while celebrating together enhances attachment to the group. It is expected that participation in the event increased feelings of national attachment and contributed to enhance social cohesion. However, there is no certainty.

Finland as an independent country is now 104 years old. The country is also celebrating a quarter of a century membership to the European Union, a club of States willing to promote economic integration and free movement of people around democratic values. Back in 1995 the year Finland joined the EU multinational giant Nokia was still conquering the world with portable phones and new engineering prowess contributing to making world's citizens more connected. Little Finland with its 5.5 million inhabitants was at the forefront of the globalization movement, modern design and architecture, promoting its praised education system, metal bands with a Sibelius twist and sauna traditions. The country largely benefited from globalization trends. According to 2021 World Happiness Report² Finns are for the 4th time consecutively the happiest people on earth. This does not go without challenges.

One of the key challenges for the society is adapting to demographic changes, particularly the aging of the population and migration flows. According to the population forecast of Statistics Finland the Finnish population is projected to turn to a decline in 2031. Aging, migration, the need for a renewed workforce as well as globalisation has made the country increasingly international. Approximately 7.3 % of the entire Finnish population had an immigrant background in 2018. The largest numbers are from neighboring Estonia and Russia. More than one third is from European Union countries. Due to the wars in the Middle East and Africa there was a sharp increase in the number of asylum seekers in 2015 as everywhere in Europe. In 2015, Finland received 32,476 asylum applicants, which is about 10 times the figure in 2013 and 2014. Some 20,500 of these were of Iraqi origin, and 5,214 came from Afghanistan³.

As a result, the largest groups of foreign-language speakers are those whose native language is Russian, Estonian, Somali, English and Arabic.⁴

An additional objective of the 100 anniversary celebration was to strengthen Finland's international profile. Is the country, the happiest in the world, attractive to talent and students? Figures show that few Erasmus students visit the country (7500) less than for Slovakia. The amount also does not compare well with 12 000 visiting Sweden or the 28 000 students going to Denmark.

2 <https://worldhappiness.report/ed/2021/happiness-trust-and-deaths-under-covid-19/>

3 https://www.stat.fi/til/vamuu/2020/12/vamuu_2020_12_2021-01-21_tie_001_en.html

4 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/finland/population-demographic-situation-languages-and-religions_en

Nevertheless, some would make us believe that Finland is ethnically and culturally homogeneous and represent a unique cultural community. Finnishness is more than blonde hair and blue eyes. Ethnic segregation is modest, and there are also few signs of social and cultural isolation or religious radicalization in the country. The Finnish neo-nationalist and xenophobic movement has been, at least so far and in comparison, with much of Europe, quite moderate. Historically Finland has adopted a strong policy aimed at supporting diversity. The country is largely bilingual (Finnish and Swedish). Finland tops the European league for usage of foreign languages, together with Luxembourg. Its law supports the rights of cultural minorities (notably cultural autonomy of Sami with Sami counting as an official language).

However, the Finns Party (Perussuomalaiset), which registered a remarkable victory in the 2011 parliamentary elections and entered government in 2015, made its political breakthrough partly by mobilising anti-immigration and anti-multiculturalist sentiment. In March 2021 Minister of Employment Tuula Haatainen (SDP) acknowledged that "the attitudes of Finnish society continue to make it more difficult for those who have already moved to the country to find employment". She called on the country to streamline and expedite work-related immigration application processes.⁵

A main task of public authorities is to encourage the native population to better accommodate new arrivals and accept the coexistence of "old" and "new" Finns and people with different backgrounds and identities. In today's interdependent world national identities have to be rebuilt in such a way that as many members of society as possible can feel included. The risk of societal fragmentation in economic, political and cultural terms exists, and it has to be taken seriously.

Finland's commemoration was the opportunity to develop the country's vision on the identity narrative in the context of increased European integration and internationalization. It was also about reflecting on the sense of togetherness. Indeed the European project is the fruit, the result of tensions between cultures, identities and ideas. Cultural differences have made Europe the largest trading bloc in the world and the wealthiest. It is the confrontation, the pluralism of languages and cultures that has liberated

5 https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finland_to_trial_two-week_permit_process_times_in_work-based_immigration_effort/11837623

thoughts, promoted intellectual exchanges, scientific and artistic development, and openness to the world. This diversity continues to shape Europe's destiny in the same way as it will determine Finland's future. This aspect of Finland identity – as a member of a community of values nurturing democracy, culture diversity, gender equality, the rule of law and social justice was also worth celebrating. The new nationalism is surely about promoting a community that defends the same values independently of ethnicity, history and religion: a nationalism compatible with supranational forces and which contribute to the emergence of a new world order capable of tackling world issues (environment, migration, health or social justice).

As regular victim of imperialisms and wars fought to uphold various national myths Finland is best placed to invent a nationalist narrative accommodating the challenges of demographic trends (depopulation, age), migration or transnational interdependence (economic integration, climate, increased mobility, pandemics). Thus national celebrations become the opportunity to work on an identity that acknowledge and welcome cultural differences and set the terms for a pacific coexistence and integration with a view to build a common future.

A new cosmopolitanism is emerging driven by globalization, digitization, pandemics and environmental challenges. It forces authorities to consider the formulation of a new Finnish narrative on the meaning of integration, sovereignty and identity. Ideally such definition would contribute to empower citizens as actors of globalization trends setting standards rather than to portray people as victims thus generating fears, anxiety and resentment. It would also ensure that people understand the value of European integration and the meaning of building a community of citizens promoting the same principles, setting the bases of a civilization of solidarity and trust. This will not mean the end of nationalism particularism or its celebration but the pooling of such national characteristics for a common good that make globalization safe again including by setting higher standards for freedom, the environment, food safety and public health, for instance.

Every country is confronted with the challenge of making the national narrative and sameness coexist with the participation in the European project and the demand of globalization. It is Finnish European commissioner Jutta Urpilainen who is in charge of international partnerships within the EU executive. This position includes building inclusive and equitable partnerships to reduce global poverty, support sustainable development as well as overseeing European international cooperation and development

policy whilst promoting EU values. She might be well inspired by one of the great concepts in Finland called “Everyman’s Rights” which gives any citizen the right to roam freely in natural areas like forests, fells, lakes and rivers, without permission from landowners. This principle is a foundation to a more inclusive national narrative, inspiring a loyalty based on intrinsic values rather than on national myths.

It is remarkable that the birthday present to the Nation to mark the 100th anniversary of its independence was the Oodi library, a book-heaven located in right the center of Helsinki, opened in late 2018 and which was voted the world’s best new library the following year. The new public library is a tangible symbol of Finland’s dedication to literacy, skill-acquisition and equality. It is also a major contribution to the idea that cultural investment empowering people is one of the best ways to build social harmony in an interdependent world. Oodi the place of emerging myths emphasizing universal sameness, the importance of cultural diversity and exchanges?

3.3 Kritiikki juhluvuoden tavoitteista ja toiminnasta

Juhlavuosi oli onnistuminen sellaisena kuin se järjestettiin ja niihin tavoitteisiin nähden, joita juhluvuodelle lopulta määriteltiin. Juhlavuoden valmistelu oli kuitenkin pitkä prosessi, jonka vaiheissa voi nähdä toisenlaistenkin satavuotisjuhlallisuuksien ituja tai painotuseroja koskien juhluvuoden tavoitteita, toimintamallia ja juhlinnan sävyä. Näitä “vaihtoehtoisia juhluvuosia” ja toteutuneen juhluvuoden kritiikkiä nousi jonkin verran esiin analysoimistamme aineistoista. Kriittistenkin kommenttien yhteydessä tuli useimmiten esille se, että juhluvuoden toteutusta pidettiin kokonaisuutena varsin onnistuneena.

Juhlavuosi toteutui avoimena, myönteiseen ja iloiseen juhlintaan tähtäävänä. Yhdessä-tee- maan kuului tausta-ajatuksena se, että juhluvuodessa kerrotaan hyviä uutisia Suomesta ja että jokainen suomalainen ja Suomen ystävä saa osallistua juhlintaan parhaaksi katsomallaan tavalla, olettaen että hyviä tapoja noudatetaan. Juhlavuoden ohjelman sisällöt määrittivät yllättävänkin paljon yhteiskunnan eri toimijoiden lähtökohdista käsin. Juhlavuodella ei kuitenkaan ollut kokonaisuuden tasolla kovin tarkasti määriteltyjä tavoitteita toiminnalleen. Ensimmäinen aineistoistamme esiin noussut kritiikin laaja-alainen kohde onkin liialliseksi muodostunut rönsyily.

Juhlavuoden tuli tavoitteenasettelun mukaan käsitellä historiaa, nykyisyyttä ja tulevaa sekä synnyttää keskustelua kansakunnan tilasta (Vnk 2018; Vnk 2013). Toinen erityisesti

haastatteluissa esille noussut kritiikin kohde on se, että valtiollista itsenäisyyttä juhlistaessa valtiomme ja demokraattisen yhteiskuntamme syntyhistoriaa ei välttämättä nostettu riittävästi esille. Kolmas kritiikin kohde on se, että demokratian tilasta ja nykyisistä uhkista ei välttämättä keskusteltu riittäväällä tasolla, arvokkuudella tai volyyymillä.

Neljäs kritiikin kohde useisiin eri aineistoihin perustuen ja niitä tulkiten on se, että juhluvuodessa ei kokonaisuuden tasolla välttämättä kannustettu voimakkaaseen yhteiskunnalliseen keskusteluun, vaikka yksittäisten hankkeiden tasolla näin voitiinkin tehdä. Juhlavuosi sellaisena kuin se toteutui ikään kuin totesi vuoden 2017 Suomen monilla tavoin hyvän tilan, eikä erityisesti nostanut esille ongelmallisia asioita – olkoonkin, ettei ongelmia erityisesti peiteltykään. Tämä liittyy siihen, että juhluvuoden haluttiin olevan ”mukaansa tempaava, kokoava ja kansalaisia laajasti kiinnostava” (VNK 2013).

Alun perin tavoitteena oli myös se, että juhluvuosi tarkastelisi kansakunnan kuvaa sekä etsisi uutta tulevaisuuden suuntaa (VNK 2013). Viides kritiikin kohde on useisiin aineistokokonaisuuksiin perustuen ja niitä tulkiten se, että juhluvuoteen ei kokonaisuutena lopulta liittynyt kovinkaan suuria tulevaisuuden visioita tai visiointeja: satavuotisetappi olisi voinut olla hyvä hetki kollektiiviseen, valtiollisen tason pohdintaan siitä, mihin olemme yhteiskuntana pyrkimässä ja mitä tämä meiltä edellyttäisi.

Kuudes kritiikin kohde ei koske niinkään juhluvuoden tavoitteita vaan toteutusta ja osallistujien joukkoa. Erityisesti aluetyöpajoista ja hanketoimijoiden palautteesta nouseva kritiikki koskee sitä, että lähtökohtaisesti avoimesta periaatteestaan huolimatta juhluvuosiohjelman hakuprosessissa oli ajoittaista hallinnollis-tekniistä kitkaa. Näin juhluvuoden hankkeiden toteuttajista karsiutuivat kenties kaikkein spontaanein aines ja uudet toimijat, joilla ei ollut aikaisempaa hankekokemusta tai resursseja.

Kritiikkien osalta on aiheellista kysyä, mitä asioita tulisi strategisesti korostaa Suomi 100 -juhluvuoden kaltaisen valtiollisen tapahtuman kokonaistavoitteiden tasolla. Mitä ja millaisia asioita tulisi edistää juhluvuoden päävastuutahon, valtioneuvoston kanslian, juhluvuoden sihteeristön ja valtiollisten instituutioiden toimesta? Mitä asioita puolestaan voidaan jättää osatoteuttajien, hankkeiden, kansalaisyhteiskunnan ja sen eri toimijoiden vastuulle luottaen siihen, että kansallisesti merkittävät teemat nousevat juhlinnassa riittävästi esille? Ja mikä lopulta on valtiollisen juhluvuoden tarkoitus ja tätä myöten myös juhlinnan sävy?

Kuvio 1. Juhlavuoden teema ja tavoitteet sekä vähemmälle huomiolle jääneet aiheet.

Kriittisistä näkökulmista huolimatta juhluvuoden toteuttaminen avoimella toimintamallilla ja positiivisia asioita korostaneen viestinnän kautta oli onnistunut ratkaisu. Demokratiasta ja yhteiskunnan tilasta keskustelemisen sijaan juhluvuoden avoin toimintamalli tarkoitti – lennokkaasti ilmaisten – todeksi elettyä aktiivisen kansalaisyhteiskunnan toimintaa, jossa yksittäinen kansalainen oli ainakin periaatteen tasolla luomassa juhluvuotta yhdessä valtiollisten instituutioiden kanssa.

4 Juhlavuoden perintö?

Vuosisadan mittaisen itsenäisyyden näyttävä juhlistaminen vähentää väistämättä seuraavien valtiollisen itsenäisyyden tasavuosikymmenien merkitystä. Aika kuluu kuitenkin nopeasti. Mitä kannattaisi muistaa ja omaksua Suomi 100 -juhlavuodesta ja ilmiöstä esimerkiksi järjestettäessä Suomen valtiollisen itsenäisyyden 125-vuotisjuhlia? Entä mitä Suomi 100 kertoo vuoden 2017 suomalaisesta yhteiskunnasta sekä suomalaisista, ja mikä on juhlavuoden laajempi yhteiskunnallinen merkitys tulevina vuosina? Millä tavalla Suomi 100 on merkityksellinen suomalaisille ja suomalaiselle yhteiskunnalle jo ennen seuraavia valtiollisen itsenäisyyden tasavuotisjuhlia?

Juhlavuoden perintö avautuu toisin sanoen kahdella tavalla: ensinnäkin tarkastelemalla oppeja, joita juhlavuosi tarjoaa erityisiä kansallisia juhlahetkiä varten ja toiseksi laajemman yhteiskunnallisen merkittävyyden kautta.

Oppeja ja perintöä tarkastellessa on myös syytä pohtia, mitä juhlavuoden kaltaiselta ilmiöltä voidaan ylipäätään odottaa. Juhlavuoden vaikutuksissa, ja laajemmin ajatellen perinnössä, on kyse ensinnäkin siitä, että juhlavuodelle asetettiin tiettyjä tavoitteita, joiden voidaan katsoa toteutuneen alkuperäisen tavoitteenasettelun mukaisesti. Toiseksi on kysymys siitä, että juhlavuodella pyrittiin saavuttamaan jotain, jonka voidaan katsoa jääneen toteutumatta. Kolmanneksi juhlavuodella ei välttämättä tavoiteltu suoraan ja julki-lausutusti sellaista asiaa, joka sen myötä kuitenkin nousi yllättäen tai spontaanisti esille.

Juhlavuosi jättää seuraaville juhlavuosille esikuvaksi laajan osallistamisen toimintamallin. Aikaisemmissakin itsenäisyyden juhlavuosissa on pyritty kansalaisten aktiiviseen osallistumiseen, ja juhlavuosiohjelman toteuttajina on ollut toimijoita laajalti yhteiskunnan eri sektoreilta. Kaikille avoin hankehaku ja siihen tulleet tuhannet hanke-ehdotukset muodostivat kuitenkin ilmiön, joka poikkesi runsaudellaan aikaisemmista juhlavuosista. Toimintatapa avasi kansalaisille ja yhteiskunnan eri toimijoille mahdollisuuden juhlavuoden sisällön määrittelemiseen oman toimintansa kautta. Juhlavuoden oppi seuraavien valtiollisten juhlallisuuksien järjestämiseen tältä osin on, että avoin ja kansalaisyhteiskunnan aktiivisuuteen luottava toimintamalli on toimiva.

Satavuotisjuhlien järjestämisessä voitiin luottaa tilanteen ainutkertaisuuteen, mutta on aiheellista pohtia, voidaanko samanlaiseen innostuksen aaltoon luottaa merkitykseltään vähemmän painavien juhlavuosien yhteydessä. Laajalti osallistava ja mahdollistava toimintamalli myös velvoittaa juhlavuoden organisoijia vähintäänkin viestinnällisesti: jos

aktivoidaan ja innostetaan, tulisi myös valmistautua tukemaan mukaan lähteviä toimijoita, joko rahallisesti tai esimerkiksi neuvoilla. Toimintamalli oli lopulta yhdistelmä myönteistä viestintää ja kansallisia, suomalaisten ja Suomen ystävien spontaaneja talkoita. Mahdolliset juhluvuoden myötä syntyneet verkostot ja vaikutukset yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyösuhteisiin ovatkin lopulta varsin sattumanvaraisia.

Juhluvuoden toteutustapa kuvaa demokraattisuudessaan suomalaisen yhteiskunnan toimintaa vuonna 2017. Juhlavuosiohjelmasta paisui paljolti kansalaisyhteiskunnan toteuttama ilmiö. Kansalaiset olivat valmiita toimimaan yhteistyössä valtiollan kanssa ja yksittäiset kansalaiset tai vähintäänkin kansalaisyhteiskunnan eri toimijat tunnustettiin ainakin periaatteen tasolla aktiivisiksi toimijoiksi vaikkapa valtiollisten instituutioiden ja organisaatioiden tai suurten yritysten rinnalla. Käytännössä juhluvuosi rakentui paljolti vakiintuneiden toimijoiden ja tiettyjen aktiivisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden varassa. Voidaan toki pohtia, oliko juhluvuoden avoimuus jopa väistämätöntä järjestetäessä valtiollisia juhlaa vuoden 2017 Suomessa, eli oliko juhluvuoden avoin ja matalien hierarkioiden toimintamalli erityinen ansio vai seuraus yhteiskuntamme toimintatavoista ja ominaisuuksista? Muistikuvissa juhluvuoden avoimella toimintatavalla on joka tapauksessa symbolinen merkitys.

Yhtäältä juhluvuosi mahdollisti monenlaista, mutta toisaalta sen avulla ei suuremmin korostettu mitään erityistä suomalaista yhteiskuntaa koskevaa aihetta. Lähtökohtaisesti juhluvuosi oli osallistava ja kutsuva. Juhlavuoden keskeisenä tavoitteena oli – toki varsin yleiselle tasolle määritelty – yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen. Monissa sen ohjelmahankkeissa myös käsiteltiin esimerkiksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoja, ja tältä osin oltiin hyvin ajan virtauksissa mukana. Kokonaisuuden tasolla juhluvuodella ei kuitenkaan pyritty ainakaan voimakkaasti edistämään mitään erityistä yhteiskunnallista aihetta, ja juhluvuosi oli temaattisesti varsin sirpaleinen. Vaikka juhluvuodessa pyrittiin suuntautumaan historian ja nykyhetken lisäksi tulevaisuuteen, mitään erityisiä visioita Suomelle yhteiskuntana ei pyritty esittämään. Mahdollinen yhteiskunnallinen keskustelu jäi yksittäisten ohjelmahankkeiden ja niiden toteuttajien vastuulle.

Osallisuuden kokemuksia tarkastellessa juhluvuosi näyttäytyy kutsuvana mutta hetkelisenä ilmiönä. Juhlavuoden yhteiskunnallisesta merkityksestä ja vaikutuksista osallisuuden kokemuksiin pitkällä aikavälillä on vaikea todeta mitään varmaa, vaikka esimerkiksi suomalaisten yhteenkuuluvuuden tunne näyttäisi vuonna 2020 keräämämme aineiston perusteella jossain määrin laantuneen juhluvuoden humusta. On mahdollista, että spontaani, varsinaisten ohjelmahankkeiden ulkopuolella syntynyt ja toteutunut juhluvuoden toiminta saattoi olla jopa kaikkein merkityksellisintä, kun tarkastellaan muistijälkien syntymistä, osallistumista ja osallisuuden kokemusta. Tarkkoja tulkintoja ei-osallistujista tai muutoin juhluvuoden toiminnan ulkopuolelle jääneistä ei käytettävissä olleella aineistolla kuitenkaan voi tehdä.

Muistot juhluvuoden toteutuneesta ohjelmasta ja sävystä tukevat moniaineksisen suomalaisen kansallisen identiteetin rakentamista jatkossakin. Juhlavuosi muistetaan pääosin yhteiseen juhlaan kutsuvana ja moniaineksista Suomea mahdollistavana niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Suomalaisuutta lähestyttiin paljolti esimerkiksi paikallisten identiteettien kautta, ja juhlavuosiohjelman avoimuus mahdollisti tämän. Mitenkään vähäpätöistä ei ole sekään, että kansalaiset kokevat suomalaisuuden juhluvuoden kokemusten perusteella edelleen henkilökohtaisella tasolla omaksi. Myös kansainvälisyys ja monikulttuurisuus olivat esillä juhluvuodessa ainakin yksittäisten hankkeiden tasolla, vaikka kyseisiä aiheita ei koko juhluvuoden tasolla tuotu erityisesti esiin. Kansalaiset eivät myöskään pääosin kokeneet juhluvuoden jälkeen, että juhluvuodella olisi ollut yhteiskunnalliseksi tulkittavia vaikutuksia yhteiskuntamme monimuotoisuuteen.

Käyttämämme tutkimusaineisto ei mahdollistanut tarkempaa käsittelyä esimerkiksi siitä, miten eri väestö- ja kieliryhmät juhluvuoteen suhtautuivat. Keskityimme tutkimuksemme juhlavuosiohjelman puitteissa tapahtuneisiin asioihin. Näin ollen emme välttämättä ole myöskään päässeet kiinni juhluvuoden liepeillä tapahtuneisiin suomalaisuutta koskeviin määrittelykamppailuihin. Yhtä kaikki voidaan todeta, että juhluvuodella pyrittiin kokonaisuutena positiivisen ja luonteeltaan neutraalin juhlan toteutumiseen, johon kaikki kutsuttiin mukaan.

Juhlavuosi osoitti, että valtiollisen juhluvuoden yhteydessä voi käsitellä myös aikaisempaa arkisempia, pienimuotoisempia ja iloisempia aiheita osana suomalaisuutta. Suurten kansallisten kertomusten ja näyttävien sankaritekojen muistelemisen ohella juhluvuoden ohjelmahankkeissa muisteltiin muun muassa itsenäisyyden vuosikymmenten arkea, työtä ja paikallisten yhteisöjen historiaa. Tämä on kahdella tapaa merkittävää juhluvuoden perinnön kannalta. Ensinnäkin se osoittaa, että juhluvuodessa käytetty avoin ohjelmahaku toi esiin aikaisempaa moniäänisemmän itsenäisyyden juhlinnan. Toiseksi juhluvuosi nosti sisällöllisesti esiin itsenäisyyteen ja suomalaisuuteen liittyviä aiheita, joiden käsittelyä voidaan jatkaa myös seuraavissa juhluvuosissa ja ylipäätään suomalaisuudesta sekä sen merkityksistä keskusteltaessa.

Merkittävää on, että juhluvuodessa pidettiin esillä iloa arvokkuuden rinnalla, ja tämä muutos koettiin kansalaisten taholta tervetulleeksi. Suomi 100 ei ollut ensimmäinen itsenäisyyden juhluvuosi, jossa tällaista uuden sävyn hakemista on järjestäjien toimesta tehty, mutta tällä kertaa pyrkimys uuteen sävyyn vaikuttaa olleen aikaisempia juhluvuosia voimakkaampi.

Juhlavuoden merkitys kansallisen identiteetin, itsenäisyyden juhlistamisen tapojen ja maakuvan kannalta on erityisesti pidemmällä aikavälillä kuitenkin rajallinen. Näyttää siltä, että juhluvuosi ei muuttanut kansalaisten keskeisinä pitämiä itsenäisyyden juhlinnan tapoja tai suomalaisten kansallisen identiteetin keskeisiä aiheita, vaikka juhluvuoden

ohjelmassa tulikin esille monenlaisten, ikään kuin kansalliseen identiteettikaanoniin ehdolla olevien aihepiirien ja tapojen kirjoja ja ituja. Juhlavuodessa saattoikin näkyä "varhaisten omaksujien" innostus uusista asioista, joka voi myöhemmin osoittautua merkittäväksi.

Totuttu kuva suomalaisuudesta sekä joka päivä toistuvat käytännöt ja joka itsenäisyyspäivä esillä olevat juhlan aiheet vaikuttavat joka tapauksessa pitkällä aikavälillä voimakkaasti siihen, miten suomalaisuus koetaan. Ulkoisen maakuvankin osalta juhluvuoden aikana nojattiin tuttuihin ja maakuvatyössä jo aikaisemmin tunnistettuihin osaamisalueisiin, joiden kautta haluttiin nostaa esiin Suomea kansainvälisen yhteisön jäsenenä.

Muistikuvat määrittelevät lopulta juhluvuoden merkityksen ja perinnön. Millaisena suomalaiset ja Suomen ystävät siis näyttävät muistavan Suomi 100 -juhlavuoden? **Suomi 100 näyttäytyy muistikuvissa ensisijaisesti mahdollistavana ja monimuotoisena "hyvän fiiliksen" juhlanä.** Yhtenä juhluvuoden tavoitteena oli "ikimuistoksen juhlan luominen". Juhlavuodella ei kuitenkaan pyritty muokkaamaan suuria kansallisia kertomuksia tai kerääntymään kansakuntana voimakkaasti yhteen. Juhlavuotta valmistellessa yhteiskunnallinen kireä tilanne pakolaiskriiseineen näkyi tilauksena avoimelle hyvän mielen juhlalle, jossa tunnelmaa ei haluttu tärkeällä hetkellä kiristää. Onnistunut ja iloinen juhluvuosi osoittikin, että suomalaiset tulevat tarvittaessa edelleen varsin hyvin toimeen keskenään tai vähintäänkin antavat toisilleen tilaa.

Lähteet

- Luonila, M. Ruusuvirta, M. Renko, V. Ruokolainen, O. Toivanen, M. Rausmaa, S. Haila, K. Korhonen, S. Hämäläinen, M. & Kilpi, J. (2020). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 2. Teema: Osallistuminen ja osallisuus*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:12. Valtioneuvoston kanslia.
- Pitkänen, V. & Westinen, J. (2018). *Sittenkin samanlaisia? Tutkimus suomalaisten identiteeteistä. Raportti 1*. e2, Suomen Kulttuurirahasto.
- Ruokolainen, O. Luonila, M. Renko, V. Ruusuvirta, M. Toivanen, M. & Haila, K. Korhonen, S. & Ahvonen, K. (2021). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 3. Teema: Identiteetit ja imago*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2021:9. Valtioneuvoston kanslia.
- Ruokolainen, O. Luonila, M. Ruusuvirta, M. Renko, V. Toivanen, M. Rausmaa, S. Haila, K. Korhonen, S. Hämäläinen, M. & Kilpi, J. (2020). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 1. Johdanto ja Teema: Yhteistyö ja organisoituminen*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:10. Valtioneuvoston kanslia.
- VNK (2013). Asettamispäätös. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden projekti. 14.8.2013. Valtioneuvoston kanslia.
- VNK (2018). *Suomi 100 vuotta. Yhdessä. Suomi 100 -juhlavuoden raportti*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 9/2018. Valtioneuvoston kanslia.

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUUVOSTO
p. 0295 16001
info@vnk.fi
vnk.fi/julkaisut

ISBN PDF 978-952-383-119-3
ISSN PDF 2490-1164